

30. Yapı Özellikleri ve Metinsellik Ölçütleri Bağlamında Mustafa Ruhi Şirin'in "Masal Kız" Adlı Şiiri¹

Şener DEMİREL²

Cansu KARABULUT³

APA: Demirel, Ş. & Karabulut, C. (2025). Yapı Özellikleri ve Metinsellik Ölçütleri Bağlamında Mustafa Ruhi Şirin'in "Masal Kız" Adlı Şiiri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (44), 503-534. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14898180>

Öz

Metin birbiriyle anlamlı ve sıralı cümlelerin bir araya getirildiği dil ürünüdür. Bir metnin metin değeri taşıyabilmesi sözcükler ve cümleler arasında kurulan anlam ve mantık uyumuna bağlıdır. Bu uyum metinsellik ölçütleri ile sağlanır. Metinsellik ölçütleri, metnin anlamlı ve tutarlı bir bütün olarak kabul edilebilmesi için gerekli olan koşulları ifade eder. Söz konusu ölçütler; bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik, durumsallık ve metinlerarasılık olmak üzere yedi başlık altında toplanır. Bağdaşıklık, metin tümceleri arasındaki dilbilgisel ve sözcüksel bağlantılar; tutarlılık ise metin tümceleri arasındaki anlamsal uyumdur. Amaçlılık, metnin bir iletişim amacına hizmet etmesini; durumsallık, metnin üretildiği ve alındığı bağlama uygun olmasını; kabul edilebilirlik, metnin hedef kitlesi tarafından anlaşılır ve değerli bulunmasını; bilgilendiricilik, metnin yeni ve ilgi çekici bilgiler içermesini ve metinlerarasılık ise, metnin diğer metinlerle kurduğu bağlantıları ifade eder. Metinler kendi içlerinde; küçük ölçekli yapı, büyük ölçekli yapı ve üst yapı olmak üzere birtakım yapılardan meydana gelir ve söz konusu her bir yapı aynı zamanda metnin farklı düzeylerdeki bölümlerini ifade eder. Küçük ölçekli yapı, büyük ölçekli yapı ve üst yapı özellikleri, metnin nasıl oluşturulduğunu ve anlaşıldığını gösteren özelliklerdir ve metnin farklı düzeylerdeki bölümlerini ifade eder. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, Mustafa Ruhi Şirin'in "Gökyüzü Çiçekleri" adlı şiir kitabında yer alan "Masal Kız" şiiri, yapı özellikleri ve metinsellik ölçütleri bağlamında incelenmiştir. İçerik analizi yapılarak elde edilen bulgulara göre, metinde metin merkezli ölçütlerden bağdaşıklık ve tutarlılığın yüksek düzeyde sağlandığı; okur merkezli ölçütlerden ise metinlerarasılığın ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkçe Eğitimi, Mustafa Ruhi Şirin, "Masal Kız" şiiri, metinsellik ölçütleri,

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Ithenticate, Oran: %17

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 30.10.2024-**Kabul Tarihi:** 20.02.2025-**Yayın Tarihi:** 21.02.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14898180>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü / Professor, Fırat University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education (Elazığ, Türkiye) **eposta:** sdemirel63@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-0152-1081> **ROR ID:** <https://ror.org/05teb7b63>, **ISNI:** 0000 0004 0574 1529, **Crossref Funder ID:** 100009096

³ Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı / PhD Student, Fırat University, Institute of Educational Sciences, Department of Turkish Education (Elazığ, Türkiye) **eposta:** cansukarabulut231@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0009-0001-3781-8362> **OR ID:** <https://ror.org/05teb7b63>, **ISNI:** 0000 0004 0574 1529, **Crossref Funder ID:** 100009096

yapı özellikleri.

Mustafa Ruhi Şirin's Poem Titled "Fairy Tale Girl" in the Context of Structure Features and Textuality Criteria⁴

Abstract

Text is a linguistic product that consists of meaningful and sequential sentences put together. The text value of a text depends on the semantic and logical harmony established between words and sentences. This harmony is ensured by the textuality criteria. Textuality criteria are the conditions that are necessary for the text to be accepted as a meaningful and coherent whole. These criteria are grouped under seven headings: cohesion, coherence, intentionality, acceptability, informativeness, situationality, and intertextuality. Cohesion is the grammatical and lexical connections between text sentences; coherence is the semantic harmony between text sentences. Intentionality is the service of the text to a communication purpose; situationality is the suitability of the text to the context in which it is produced and received; acceptability is the understanding and appreciation of the text by the target audience; informativeness is the inclusion of new and interesting information in the text and intertextuality is the expression of the connections that the text establishes with other texts. Texts consist of various structures within themselves; small-scale structure, large-scale structure and superstructure, and each of these structures also expresses the different levels of the text. Small-scale structure, large-scale structure and superstructure features are the features that show how the text is formed and understood and express the different levels of the text. In this study, which used the document analysis method, the poem "Masal Kız" by Mustafa Ruhi Şirin, which is included in his poetry book "Gökyüzü Çiçekleri", was examined in terms of structure features and textuality criteria. According to the findings obtained by content analysis, it was determined that cohesion and coherence, which are text-centered criteria, were provided at a high level in the text; and intertextuality, which is a reader-centered criterion, came to the fore.

Keywords: Turkish Education, Mustafa Ruhi Şirin, "Masal Kız" poem, textuality criteria, structure features.

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received –Ithenticate, Rate: %17

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 30.10.2024 -**Acceptance Date:** 20.02.2025-

Publication Date: 21.02.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14898180>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

1. Giriş

Dil, insanoğlunun sahip olduğu en önemli güç kaynaklarından biridir. Çünkü bu gücün sayesinde insan, zihinsel faaliyetlerini geliştirir ve aktarır; duygu ve düşüncelerini de yine bu yolla iletir. Dil, bu açıdan uçsuz bucaksız bir deniz gibidir; kişi bu sınırsız denizden ömür boyu faydalanarak düşünme, anlama, sorgulama, araştırma ve sorun çözme gibi zihinsel beceriler çerçevesinde kendini geliştirir. Zihinsel becerisi gelişen bireyin bakış açısı zenginleşir, toplumla bütünleşmesi kolaylaşır, kişisel ve kültürel yönden de sınırlarını aşar. Böylece dil, bireyi her yönden değiştirip geliştiren bir güç hâlini alır.

Kaplan (2021, s. 154) dilin insanları bir araya getirerek milletleri oluşturduğunu; Ergin (2009, s. 3) dilin insanlar arasında iletişim kurmaya yarayan doğal bir araç, yaşayan bir varlık ve eski bir anlayışa; Karaağaç (2013, s. 274) dilin insanlara gerçek dışı bir dünya yaratma ve tarihe katkı sunma fırsatı veren, toplumsal anlaşmalara dayanan ve seslerle anlamları bağlayan bir sistem; Aksan (2020, s. 11) dilin çok yönlü, farklı bakış açılarına göre değişen ve bazı gizemleri hâlâ çözülemeyen sihirli bir varlık; Saussure (1998, s. 39) ise, dilin bir göstergeler dizgesi olduğunu ifade eder. Çünkü insanlar gördüklerini ve duyduklarını dil aracılığıyla sözcüklere aktarır (Karakuş, 2012, s. 5). Dil, insanların birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları sembolik bir sistemdir ve sesler, işaretler, yazılar veya hareketler gibi farklı biçimlerde ortaya konur. İnsanların düşüncelerini, duygularını, isteklerini ve bilgilerini paylaşmalarını sağlayan dil, bu özellikleriyle aynı zamanda edebiyatın, kültürün, sanatın ve bilimin de en somut göstergelerinden biridir.

Çocuk edebiyatı; çocukların hayâl gücünü geliştiren, dil becerilerini güçlendiren ve estetik algılarını besleyen önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle çocuklara yönelik yazılan şiirlerde, dilin işlevselliği ve anlam dünyası büyük önem taşımaktadır. Ancak çocuk şiirlerinin yapısal ve içerik özelliklerine yönelik akademik incelemeler sınırlı kalmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin'in "Masal Kız" adlı şiiri, masalsi öğeler barındıran ve çocukların zihinsel gelişimine katkı sağlayan bir yapı sunmaktadır. Bununla birlikte şiirin bağdaşıklık, tutarlılık ve metinlerarasılık açısından nasıl bir yapı sunduğu daha önce detaylı olarak ele alınmamıştır. Çocuk edebiyatına yönelik metinlerin metinsellik ölçütleri bağlamında incelenmesi, hem edebî hem de eğitsel açıdan büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Mustafa Ruhi Şirin'in "Gökyüzü Çiçekleri" adlı şiir kitabında yer alan "Masal Kız" şiirini yapı özellikleri ve metinsellik ölçütleri bağlamında incelemektir. Bu inceleme ile şiirin anlamlı ve tutarlı bir metin olarak nasıl oluşturulduğu, şiirde hangi dilbilgisel ve anlambilimsel unsurların kullanıldığı, şiirin iletişim amacı ve okuyucu beklentisi ile nasıl uyum sağladığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada öncelikle "Gökyüzü Çiçekleri" adlı eserde yer alan "Masal Kız" şiiri, doküman incelemesi yöntemiyle metin merkezli ölçütler olan bağdaşıklık ve tutarlılık bağlamında çözümlenerek şiirin metinselliği tespit edilmiştir. Bu aşamada ilk olarak dilbilgisel bağdaşıklık ve sözcüksel bağdaşıklık başlıkları altında şiirin bağdaşıklık görünümüleri incelenmiştir. Dilbilgisel bağdaşıklık başlığı altında gönderim, eksilti, bağlaç, değiştirim, benzerlik / koşutluk, işlevsel tümce görüngesi ile zaman uyumu ve görünüş incelemelerine yer verilmiş; sözcüksel bağdaşıklık başlığı altında ise yineleme ve eş dizimlilik görünümüleri tespit edilmiştir. Daha sonra şiirde yer alan tutarlılık görünümüleri belirlenmiştir. Tutarlılık başlığı altında ise özelleştirme, genelleştirme, karşılaştırma, neden – sonuç ilişkisi ve karşıtlık bağlantılarına yer verilmiştir. Bağdaşıklık ve tutarlılık görünümlerinin tespitinin ardından okur merkezli ölçütler olan amaçlılık, durumsallık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik ve metinlerarasılık bağlamında metin incelenip yorumlanmıştır. Metinsellik ölçütleri bağlamındaki incelemelerden sonra metnin küçük ölçekli yapı, büyük ölçekli yapı ve üst yapı özellikleri belirlenip yorumlanmıştır.

Bu çalışma, çocuk şiirlerinin yapı özellikleri ve metinsellik ölçütleri açısından incelenmesine örnek oluşturmayı ve bu alanda yapılacak yeni çalışmalara kaynak olmayı hedeflemektedir.

1.1. Metin – Metindilbilim

Latince doküman anlamına gelen metin (tekst), bir ya da daha fazla kişinin sözlü ya da yazılı bir şekilde oluşturduğu bir dil dizisidir. Farklı uzunluklarda, sözlü veya yazılı olarak bir bütünü oluşturan parçaları ifade eden metin (Halliday & Hasan, 1976, s. 1), iletişim bağlamında anlam taşıyan, başlangıcı – bitişi belli olan, dil işaretlerinin sıralanmasıyla oluşan ve eyleme yönelik hareketli bir bütündür (Günay 2007, s. 44). Metinler, kelimelerin ve cümlelerin dilin kurallarına bağlı kalınarak sıralanmasıyla oluşur (Özden, 2012, s. 70) ve dil işaretlerinin ardışık gelmesiyle kapalı bir yapı kurarak iletişim işlevi gören, hareketli bir bütün ve anlamlı bir yapıyı meydana getirir (Akbayır, 2013, s. 189). Bu yapı, dilin anlam yaratmak için kullandığı bir araç olma özelliği taşır ve okuyucuya / dinleyiciye bir mesaj iletmek için belirli bir bağlam ve biçimde sunulur. Metin, çok sayıda unsurun ve katılımcının bir araya gelerek bir bütün oluşturduğu yapıdır. Nasıl ki kumaş birden çok ipliğin birleşmesiyle meydana geliyorsa, çok sayıda kelime ve cümle de metni meydana getirir (Karaağaç 2013, s. 585).

İnsanın kendini yazılı veya sözlü olarak en iyi şekilde ifade etme aracı olan dili tanımak için ortaya çıkan dilbilimin kurucusu olarak Ferdinand de Saussure (1857 – 1913) görülmektedir. Dili, yapısını, işlevini ve kökenini inceleyen dilbilim (linguistik); dilin insan beyninde nasıl işlediğini, iletişimde nasıl kullanıldığını, kültürle nasıl ilişkili olduğunu ve süreç içinde nasıl değiştiğini ortaya koyar. Her tür ve düzeydeki dilleri araştıran ve inceleyen, bu dillerle ilgili genellemelere ulaşmaya çalışan, çeşitli yöntemler geliştiren bilim dallarının ortak adı olarak da tanımlanabilir (Gemalmaz, 1995, s. 3) Kıran ve Kıran (2018, s. 49) dilbilimin temelde iki görevi bulunduğunu belirtirler. Bunlardan ilki; bir dilsel topluluğa ait bireylerin zihinlerindeki ortak özelliği etraflı bir biçimde tanıtmaya çalışmak, ikincisi ise; zaman içinde kişilerin dillerindeki gerekli kural ve bilgileri öğrenmeye çalışmasına yardımcı olmaktır.

Dilbilim, dilin bireysel ve toplumsal yönlerini ele alırken bir yandan da biyolojik ve kültürel boyutlarını da inceler. Buna bağlı olarak dilbilim, dilin yalnız sözlü ve yazılı formlarını çözümler aynı zamanda yapısal ve işlevsel özelliklerini de betimler. Bir dilin tekil ve çoğul görünümünü karşılaştırarak evrensel yönlerini ortaya koyan dilbilim, insanın diliyle dünyayı nasıl algıladığını ve ifade ettiğini de anlamaya çalışır. Sesbilim, biçimbilim, sözcükbilim, söz dizimi, anlambilim, göstergebilim ve sözlükbilim gibi farklı alt dallara sahiptir (Kıran & Kıran, 2018, s. 329).

Karaağaç (2013, s. 293) dilbilimin önemini şu sözlerle ifade eder: Dilbilim; dilin gelişme şartlarını ve dilbilgisi kümelerinin birbiriyle ilişkisini aydınlatmanın yanı sıra, dil öğretimine ve onun esaslarını belirlemeye de yardım eder. Ayrıca diller arasında yaptığı karşılaştırmalı çalışmalara dayanarak ve dillerin gelişimini göstererek dili doğru kullanıp geliştirmenin bilimsel temellerini ortaya koyar.

Dilbilim analiz yöntemlerinin sözlü ve yazılı dil ile tümceötesi birimlere (özellikle yazınsal metinlere) uygulanmasıyla ortaya çıkan metindilbilim ise, bir metnin bütün olarak nasıl bir arada tutulduğunu, hangi bağlantılarla ve tutarlılıklarla yapıldığını inceler (Rifat, 2020, s. 102). Metindilbilim, dilin yazılı veya sözlü olarak üretilen ve alınan metinler hâlindeki görünümünü bilimsel olarak inceler. Metinleri hem biçimsel hem de işlevsel açıdan çözümler; metinlerin nasıl oluşturulduğunu, anlaşıldığını, sınıflandırıldığını ve etkileşimde bulunduğunu araştırır. Metin içi ve dışı özellikleri ortaya koyan metindilbilim aynı zamanda metinlerin iletişimsel ve kültürel işlevlerini anlamaya çalışır.

1960'ların sonlarından itibaren gelişmeye başlayan, metinlerin nasıl oluşturulduğunu ve anlaşıldığını incelemeye başlayan metindilbilim, metinlerin üretiminde ve alımında hangi kuralların geçerli olduğunu belirlemeye çalışır (Oraliş & Özil, 1992, s. 37). Metindilbilim, bir dildeki cümleler arasındaki metin unsurlarını inceleyen metin dilbilgisi çalışmalarını yapar. Aynı zamanda metin ve söylem çözümlemeleri de yaparak metinlerin yapısını ve işlevini inceler (Karaağaç, 2013, s. 589). Metinlerin büyük ve küçük yapılarını, nasıl oluşturulduğunu ve anlamlandırıldığını metnin içindeki ve dışındaki unsurları göz önünde bulundurarak araştırır (Karataş, 2008, s. 35).

Sonuç itibarıyla dili meydana getiren yapı taşlarından biri olan kelime ve kelime merkezli oluşumlar (cümle / paragraf / metin) şiir türünde birbirinden farklı ve zengin okumalara vesile olur. Bu bağlamda bir dilin en yoğun kullanım alanlarının başında gelen şiir türü, sahip olduğu biçimsel ve içeriksel özellikleri ile aynı zamanda metindilbilimin de ilgi alanındadır. Biçimsel anlamda biçim, birim, kafiye ve redif gibi çeşitli ritmik unsurlar yanında içerik açısından imge / mazmun / sembol ve çeşitli söz ve anlam sanatları metindilbilimsel açıdan incelemeye kapı açar. Bu çalışmaya konu edilen metnin şiir olması da biraz önce bahsedilen özelliklerden ileri gelmektedir.

2. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde metinsellik ölçütlerinden ve yapı özelliklerinden⁵ bahsedilecektir.

2.1. Metinsellik Ölçütleri

Metindilbilim, bir yazıyı metin yapan özellikleri belirlemek için bağdaşıklık⁶, tutarlılık, amaçlılık, durumsallık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik ve metinlerarasılık adı verilen metinsellik ölçütlerini kullanır. Metinsellik, metin tümceleri arasındaki dilsel ve anlamsal bağlantıları ifade eden ve metnin hem metin içi hem de metin dışı ölçütlerle değerlendirilmesini sağlayan bir bütündür. Metnin kurucu ilkeleri olarak değerlendirilen ölçütler; metnin küçük ve büyük yapısı, üretici ve alıcısı, bağlamı, metin türleri ve incelenen metnin diğer metinlerle kurduğu bağla ilgilidir (Karataş, 2008, s. 51). Metin üretme sürecinin kuralları (Bayburtlu, 2019, s. 25) olarak da nitelendirilen metinsellik ölçütlerini Beaugrande ve Dressler (1981) yedi başlık altında toplar. Bu yedi başlık daha sonra metin merkezli ve okur merkezli olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Metin merkezli ölçütler, metnin iç yapısını ilgilendiren bağdaşıklık ve tutarlılıktır. Bağdaşıklık, metin tümceleri arasındaki dilbilgisel ve sözcüksel bağlantılar; tutarlılık ise metin tümceleri arasındaki anlamsal uyumdur. Okur merkezli ölçütler ise metnin dış yapısını ilgilendiren amaçlılık, durumsallık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik ve metinlerarasılıktır. Amaçlılık, metnin bir iletişim amacına hizmet etmesini; durumsallık, metnin üretildiği ve alındığı bağlama uygun olmasını; kabul edilebilirlik, metnin hedef kitlesi tarafından anlaşılır ve değerli bulunmasını; bilgilendiricilik, metnin yeni ve ilgi çekici bilgiler içermesini ve metinlerarasılık ise, metnin diğer metinlerle kurduğu bağlantıları ifade eder.

2.1.1. Metin Merkezli Ölçütler

Bağdaşıklık ve tutarlılık olmak üzere iki başlık altında incelenen metin merkezli ölçütler, metnin kendi iç yapısına ve dilbilgisine dayanan ölçütlerdir.

⁵ Metinsellik ölçütlerinin ve yapı özelliklerinin belirlenmesinde Doğan Günay (2007), Şükran Dilidüzgün (2021), Engin Yılmaz (2021) ile İlker Aydın ve Gülşen Torusdağ (2014) tarafından geliştirilen tablo ve başlıklardan faydalanılmıştır.

⁶ Bağdaşıklık terimini, Sedat Balyemez (2010), Esra Lüle Mert (2011), Tazegül Demir (2012), Tuncay Türkbek (2018) ve Seçil Hirik (2020) bağdaşıklık; Doğan Günay (2007), İlker Aydın ve Gülşen Torusdağ (2014) ile Şükran Dilidüzgün (2021) bağdaşıklık; Mehtap Özden (2012) ise uyumluluk olarak kullanmıştır. Bu çalışmada "bağdaşıklık" terimi kullanılmıştır.

Bağdaşıklık: Bağdaşıklık, metnin tamamında bulunan ya da bulunması gereken kelimelerin ve cümlelerin birbirlerine bağlanma durumlarını ele alan dilsel bütünlüktür (Demir, 2012, s. 1065). Metin içinde var olan ve onu bir metin olarak tanımlayan anlam ilişkilerine göndermeler yapan bağdaşıklık (Halliday & Hasan, 1976, s. 4), bir metni oluşturan cümlelerin veya yargıların, dilin öğeleri ve kuralları ile birbirine bağlanması olarak tanımlanabilir (Balyemez, 2010, s. 135). Söz gruplarının ve tümelerin oluşturulması, zamirlerin kullanımı gibi konuları içermektedir (Karataş, 2008, s. 49). Bu bağlamda, bir metnin anlamsal olarak doğru ve tutarlı olmasını sağlayan bağdaşıklık, metnin anlaşılabilirliğini ve etkileyciliğini artırır. Bununla birlikte bağdaşıklık yönünden hatalı olan bir metin anlatım bozukluğu içerdiğini de belirtmek gerekir.

Bir metnin yüzey yapısının, derin yapısındaki anlamı dilbilgisel ve anlamsal olarak yansıtmasını sağlayan bağdaşıklık (Hirik, 2020, s. 223) dilbilgisel bağdaşıklık ve sözcüksel bağdaşıklık olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılır. Dilbilgisel bağdaşıklık gönderim, bağıntı öğeleri, eksilti, değiştirim, benzerlik / koşutluk, işlevsel tümce yapısı, zaman uyumu ve görünüş ile örtük anlatım alt başlıklarından; sözcüksel bağdaşıklık ise, eşdizimsel örüntüleme ve yineleme alt başlıklarından oluşmaktadır.

Tutarlılık: Bir metni meydana getiren kelime, cümle ve paragraf gibi unsurlar arasında anlamsal ve mantıksal uyum olması anlamına gelen tutarlılık, metnin ana fikri ile yardımcı fikirleri arasında bir bağlantı kurulmasını sağlarken bir yandan da metnin bütünlüğünü ve anlaşılabilirliğini de artırır. Önermeler arasındaki mantıksal örgü – desen olarak tanımlanabilen tutarlılık (Lüle – Mert, 2011, s. 11), bir metinde anlamların nasıl oluşturulduğu ve geliştirildiğiyle ilgilidir: kavramlar, kavramlar arasındaki bağlantılar, dış dünyayla ilişkiler gibi (Yaylağül, 2015, s. 398). Özelleştirme bağlantısı, genelleştirme bağlantısı, neden – sonuç bağlantısı, karşılaştırma bağlantısı ve karşıtlık bağlantısı olmak üzere beş başlık altında incelenir (Yılmaz & Jahiç, 2008, s. 36 – 38).

2.1.2. Okur Merkezli Ölçütler

Amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik, durumsallık ve metinlerarasılık olmak üzere beş başlık altında incelenen okur merkezli ölçütler, yazar ve okur arasındaki iletişime dayanan kriterlerdir.

Amaçlılık: Metnin bir iletişim amacına hizmet etmesi ve okuyucuya bir mesaj iletmesi demektir. Günay (2007, s. 124) amaçlılığı Jean – Paul Sartre'ın şu sözü ile ifade eder: "İnsan bazı şeyleri söylemeyi seçtiği için değil onları belli bir biçimde söylemeyi seçtiği için yazardır." Buna göre yazarın, belli bir amacının ve hedef kitlesinin olması gerekmektedir. Metnin neden yazıldığı, neyi anlatmak istediği ve nasıl anlatılmak istendiğini amaçlılık ölçütü ile belirlenir. Bu bağlamda her metnin bir yazılış amacı vardır ve metnin yazarı tarafından belirlenen bu amaç, ana fikri ortaya çıkarır. Özellikle bilgilendirici metinlerde, bu amaç daha net bir şekilde belirtilir. Edebî metinlerde ise, sanatsal bir dil kullanıldığı için amaç okuyucuya bilgi vermek değil onu duygulandırmaktır (Karaağaç, 2013, s. 588). Amaçlılık aynı zamanda, yazarın metni oluştururken seçtiği her ögenin (tür, cins, üslûp, dilbilgisi vb.) metnin amacına uygun olmasını sağlar. Okuyucunun metni anlamasında ve değerlendirmesinde önemli bir rol oynayan amaçlılık, yazarın dünyası ile okuyucunun dünyası arasında bir bağ kurarken metnin hem biçimsel hem de işlevsel yönünü etkiler. İnsanlar gerek yazarken gerek konuşurken bu eylemleri bir amaç doğrultusunda gerçekleştirir.

Kabul Edilebilirlik: Metnin okur tarafından kabul edilmesi veya reddedilmesidir. Yazar ile okuyucu arasında bilgi aktarımının sağlanması olan kabul edilebilirliğe (Türkben, 2018, s. 964) göre metnin içeriği, üslûbu, biçimi ve dili okurun beklenti, ilgi, zevk ve değer yargılarına uygun olmalıdır. Yaylağül

(2015, s. 403) belirli bir amaçla oluşturulan metinlerin okunma ve kabul edilebilirliğinin alıcıyla ilgili bir süreç olduğunu ifade ederken İşeri (2022, s. 132) metni oluşturan konuşucunun / yazarın belli bir amaçla düşüncelerini sözlü / yazılı bir metne dönüştürdüğünü ve iletişime sunduğunu belirtir ve sözlerinin devamında şunları ifade eder: Sunulan metnin içindeki ileti (yani konuşucunun / yazarın dinleyiciye / okuyucuya aktarmak istediği anlam) dinleyici / okuyucu tarafından kabul edilebilir olmalıdır. Bu da iletişimin sağlanması için konuşucu ve dinleyici ya da yazar ve okur arasında bir işbirliği gerektiğini gösterir.

Bilgilendiricilik: Bilgilendiricilik, metnin okura yeni ve ilgi çekici bilgiler sunmasıdır. Metinlerde okuyucuya yahut dinleyiciye verilen mesajlar ve bilgiler bu kapsamda değerlendirilebilir. Metnin yazar ve okur açısından değerli olması, bilinenden yola çıkılarak yeni bilgiler üretilmesi veya eldeki bilgiye farklı açılardan bakılması ile sağlanır. Bilgilendirme metnin kabul edilebilirliğiyle doğrudan ilişkilidir (Özden, 2012, s. 71). İşeri (2022, s. 134) ise bilgilendiriciliği, bir metnin bilgi içeriğini ya da yapısını gösterdiğini ifade ederek temel ilke olarak her metnin bilgi içerdiğini, bazı metinlerde bilginin ana araç olduğunu ve net bir şekilde yer aldığını; bazı metinlerde ise dolaylı olarak sunulduğunun altını çizer.

Durumsallık: Durumsallık, metnin üretildiği ve alımlandığı bağlama uygun olması demektir. Bir metin, anlatmak istediği konuyu, hedeflediği okuyucuları, ulaşmayı amaçladığı sonucu ve seçtiği türü göz önünde bulundurarak doğru bir dille sunulmalıdır (Lüle – Mert, 2011, s. 11). Durumsallık bir durumla ilgili metin oluşturma sorunuyla alakalıdır. Metin üreticisi beklenmedik bazı nesne yahut olaylara odaklanır ve onları metnin merkezi yapar (Yaylagül, 2015, s. 402). Metnin yazıldığı veya okunduğu duruma uygun olması ile ilişkilendirilen durumsallık metnin konusuna, üslûbuna, biçimine ve diline göre değişebilir. Her metin durumsallık özelliği taşımalı ve bağlama uygun olmalıdır. Metinlerde öncelikle uygun bağlam / durum belirlemesi yapılmalıdır. Dilin sözcüklerinde yer alan kalıp sözler, deyim ve atasözleri bir duruma göre söylendikleri için metnin durumsallık kriteriyle bağlantılıdır ve aynı zamanda da durumsallık sonucu dile yerleşmiştir denilebilir. Bu tür kullanımlar eylem, durum ve söz olarak adlandırılır (İşeri, 2022, s. 137).

Metinlerarasılık: Julia Kristeva tarafından ortaya atılan metinlerarasılık kavramı, özünü Mikhail Bakhtin'in "söyleşimcilik" (dialogisme) kuramından ve Rus biçimcilerinin çeşitli yaklaşımlarından alır (Aktulum, 2014, s. 22). Bakhtin, her söylemin başka söylemlerle kesiştiğini, başka söylemlerden unsurlar içerdiğini ve onlardan ayrı duran söylemin hemen hemen olmadığını savunur (Aktulum, 2014, s. 24). Kristeva'ya göre her metnin kendisinden önce yazılmış metin ya da metinlerle az ya da çok etkileşimi vardır. Bu nedenle metni, metinlerarası (Fr. intertexte) olarak düşünmek gerektiğini söyler (Günay, 2007, s. 212). Julia Kristeva metinleri iki eksenle ele almıştır: dikey eksen ve yatay eksen. Yatay eksen bir metnin yazarı ve okuyucusuyla ilgilidir. Dikey eksen ise metnin diğer metinlerle bağlantısıyla ilişkilidir. Bu iki eksen birleştiren paylaşılan kodlardır (Yaylagül, 2015, s. 402).

Bir metnin başka metinlerle ilişkili olması, her metnin önceki metinlerden etkilenmesi ve onlardan unsurlar içermesi olarak ifade edilen metinlerarasılık kavramı (Öztürk, 2018, s. 4) sadece metinlerle değil paragraflar ve cümleler arasında da anlam bağlantısı kurarak gerçekleşir. Bir metin ne zaman yazılmış olursa olsun kendinden önceki metinlere dayanır. Oluşturulan her yeni metin, kendisinden sonra yazılacak metinlere bir yol açar. Başka metinlerden etkilenmiş de olsa her metin bağımsızdır ve yenidir. Metinlerarasılık o metnin sadece yapısal özelliği olarak tanımlanabilir (İşeri, 2022, s. 140). Yazar, okuru aydınlatmak için kullandığı kaynakları belirtir, onlardan alıntılar sunar veya onlara göndermelerde bulunur. Böylece metinler arasında bağlantılar oluşturur (Özden, 2012, s. 72).

2.2. Metinde Yapı Özellikleri

Metnin yapı özellikleri ile ilgili olarak Günay (2007, s. 65), dilbilimsel yönden ve metin kuramları açısından metni çözümlemede üç yapıdan söz eder. Söz konusu yapıların ilki **küçük ölçekli yapı** olup bunlar sözcükler, sözcük grupları ve tümceler gibi dilsel öğeleri kapsayan ve metnin anlamını oluşturan temel öğelerdir. İkinci yapı **büyük ölçekli yapıdır** ve metnin bütünü temsil eder özelliktedir. Büyük yapı, metnin konusu, ana fikri ve işlevi gibi kültürel unsurları kapsar. Aynı zamanda metnin anlamını belirleyen ve iletişimsel amacına ulaştıran öğelerdir. Üçüncü ve son yapı ise **üst yapıdır** ve metnin kurgulanış yahut genel düzenleniş biçimini veren soyut bir şemadır (Dilidüzgün, 2021, s. 87). Üst yapı, paragraflar, bölümler ve alt başlıklar gibi metinsel öğeleri kapsayan ve metnin anlamını düzenleyerek onu hiyerarşikleştirilen yapıyı ifade eder.

Küçük Ölçekli Yapı (Bağdaşıklık): Tümceler arası ilişkiler metnin bütünü oluşturur. Küçük yapı, metnin anlam bütünlüğünü sağlar ve metnin cümleler arası düzenlemesini içerir. Dilbilgisel ve sözcüksel bağdaşıklık olmak üzere iki başlık altında incelenir. Dilbilgisel bağdaşıklık öğeleri; gönderim (iç gönderim ve dış gönderim), eksilti (özne eksikliği, nesne eksikliği, yüklem eksikliği, tamlayan eksikliği), değiştirim (ada dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirim, tümceye / yan tümceye dayalı değiştirim, sözcük değiştirimi), bağıntı öğeleri, benzerlik / koşutluk, zaman uyumu ve görünüş, işlevsel tümce yapısı ve örtük anlatımdır. Sözcüksel bağdaşıklık öğeleri ise; yineleme (aynı sözcük kullanılarak yapılan yinelemeler, eş anlamlı, yakın anlamlı ve zıt anlamlı sözcüklerle yapılan yinelemeler, üst terim / alt terim ilişkileri kullanılarak yapılan yineleme, genel kavramlar kullanma ve kısmî yineleme) ve eşdizimsel örüntülemedir (Aydın & Torusdağ, 2014, s. 117). Günay (2007, s. 68) metnin küçük yapısına yönelik oluşturucu ögenin yinelenmesi, artgönderim ve öngönderim, eksilteli yapılar, örtük anlatım, sezdirim ve çıkarsamalar, örgeler ve izlek, dilbilgisel eylem zamanları, tümcelerarası bağıntı öğeleri ve metni bölümlere ayıran belirteciler olmak üzere sekiz başlık belirlemiştir.

Büyük Ölçekli Yapı: Büyük yapı, metnin işlevsel bütünlüğü ile ilgilidir. Paragraf, bölüm, fasikül, cilt gibi metnin temel bölümleri ya da tutarlılık gibi metin içi genel anlamsal yapının incelenmesi büyük yapı ile ilgili bir betimlemedir (Günay, 2007, s. 68). Büyük yapı öğeleri; işlev, başlık, konu, anahtar sözcükler, içerik şeması, konu değişimi belirleyicileri, ana düşünce tümcesi, biçem (sözdizimsel düzlemle ilgili biçimsel yapılar, anlamsal düzlemle ilgili biçimsel yapılar, kullanılan dil ve odaklayım / anlatıcı bakış açısı ve anlatım tutumu), özet, sonuç tümcesi ve izlektir (Aydın & Torusdağ, 2014, s. 117).

Üst Yapı (Metin Türleri): Metnin üst yapı özellikleri, metnin ne tür bir metin olduğunu gösteren özelliklerdir. Metinlerin türleri, metinlerin ne amaçla yazıldığına ve nasıl bir işlevi olduğuna göre değişir. Üst yapı özellikleri, metinlerin nasıl bölümlere ayrıldığına ve hangi unsurları içerdiğini belirler. Üst yapı özellikleri, metni anlamak ve yorumlamak için önemlidir. Aydın ve Torusdağ (2014, s. 117) üst yapıyı (metin türleri) betimsel metin, anlatsal metin, kanıtlayıcı metin, açıklayıcı / bilgi iletici metin ve çağrışal metin olmak üzere beş başlık altında toplamıştır.

Üst yapı, türüyle ilişkili olarak metinlerin nasıl oluşturulacağına dair genel kuralları ve metinleri meydana getiren bölümleri ifade eder. Bu bölümler, yazarın düşüncelerini mantıklı bir şekilde aktarmasına yardımcı olurken okuyucunun da bilgi ve fikirleri kolayca takip etmesine olanak tanır (Coşkun & Tiryaki, 2011, s. 64). Günay (2007, s. 359-382) metin türlerini; özyaşamöyküsel, öğretici, işsel, mektup, aytaamlıkla ilgili, polemik, olağanüstü düşlemsel, destansı, romanesk, ağılatsal, gülmece ve dramatik türler başlıkları altında toplamıştır.

3. Yöntem

Bu çalışma, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesinin (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 189) yapıldığı nitel bir araştırmadır. Basılı ve elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet üzerinden iletilen) materyal ve belgelerin gözden geçirilmesi veya değerlendirilmesi için sistematik bir izlek olarak ifade edilen doküman incelemesi, nitel araştırmadaki diğer analitik yöntemler gibi verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir (Bowen, 2009, s. 27). Doküman incelemesi ayrıca mevcut kayıt ve belgelerden veri toplamak için kullanılan bir yöntem olup araştırmacının amacına uygun kaynakları seçme, okuma, kaydetme ve analiz etme işlemlerini içerir (Berk, 2008, s. 39).

Çalışma materyali olarak Mustafa Ruhi Şirin'in "Gökyüzü Çiçekleri" adlı 8 bölümden oluşan şiir kitabında, 6. bölümü oluşturan "Açıl Susam Açıl"da yer alan "Masal Kız" şiiri seçilmiştir. Uçan At Yayınları tarafından 2018 yılında yayımlanan ve 8 dördlükten oluşan şiir, 8'li hece ölçüsüne ve "abbb – cddd – efff ..." uyak düzenine sahiptir. Şiirde "Masal Kız" adlı Kafdağı'nda doğan ve güzelliği ile göz kamaştıran hayâlî bir karakter anlatılmaktadır. Şiir, sevgi teması üzerine kurgulanmıştır. Veri toplama aracı olarak iki kaynaktan yararlanılmıştır: Bunların ilki şiirin yapı özellikleri incelemesi için Aydın ve Torusdağ (2014) tarafından geliştirilen tablo; ikincisi ise metinsellik ölçütleri bağlamında incelemesi için Günay (2007), Dilidüzgün (2021) ve Yılmaz'ın (2021) geliştirdikleri başlıklardır.

4. Bulgular ve Yorum

Çocukların gelişimlerine dil yoluyla destek olan çocuk edebiyatı, onların hayâl dünyalarını besleyen, eğitirken eğlendiren yazılı ve sözlü yapıtlardan oluşur (Demirel, 2011, 43). Çocuk edebiyatının en önemli türlerinden biri şiirdir. Duygulara hitap eden ve hayâl edilenleri ahenkle ifade etme sanatı olan şiir (Yalçın & Aytaş, 2012, s. 207); çocukların dil, düşünce ve duygu becerilerini geliştiren, hayâl gücünü ve yaratıcılığını destekleyen aynı zamanda estetik zevkini ve kültürel bilincini artıran bir metin türüdür. Çocuk şiirlerinin nitelikli olması ve çocuklara uygun bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu bağlamda, çocuk şiirlerinin yapı özellikleri ve metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi önem taşımaktadır.

Çocuk Vakfı'nın kurucusu ve Türk çocuk edebiyatının önde gelen yazarlarından biri olan Mustafa Ruhi Şirin şiir, masal, hikâye, roman ve deneme gibi farklı türlerde eserler vermiştir. Çocuklara yönelik olarak yazdığı şiirlerde hayâl gücü, masalsi öğeler, sevgi, barış ve doğa gibi temaları işlemiştir. Şiirlerinde sade, anlaşılır ve akıcı bir dil kullanan sanatçı aynı zamanda ritim ve kafiye gibi ses unsurlarına da etkili bir şekilde yer vermiştir. "Masal Kız" şiiri, sanatçının çocuklar için yazdığı şiirlerden biridir. Bu şiirde şair, "Masal Kız" adlı hayâlî bir karakteri güzelliği ve iyiliği ile anlatmaktadır. Şiirde ayrıca Kafdağı, iyilik perisi, yıldızlar, dev, yoksul çoban, sihirli nar gibi masalsi öğeler kullanmıştır. Buradan hareketle şairin, çocukların hayâl dünyasına hitap eden bir metin oluşturduğu söylenebilir.

Masal Kız

Kafdağı'nda doğan güzel

Sensin masalların kızı

Yerde iyilik perisi

Gökte kalbimin yıldızı

Bir an görelim yüzünü

Gel de otur bahçemize
Gelemezsen de üzülme
Sihirli narı sun bize

Bir göz açıp kapayınca
Dünyanın bir ucundasın
Bir an kalbimin içinde
Sonra devin avcundasın

Ne şirin bir kızsın böyle
Benziyorsun bir meleğe
Dua edelim seninle
Ellerimiz değsin göğe

Söyle yerini Masal kız
Gökten yelkenler biçelim
Sana mektuplar getiren
Beyaz bir gemi seçelim

Çevir tılsımlı yüzüğü
Güneş girsin evimize
Bütün rüyalar renklensin
Selam söyle devimize

Seni bir ilkbahar günü
En yoksul çoban görürmüş
O an mutluluktan uçar
Sen gidince üzülürmüş

Mavi masal ülkesinden
Uçup gel de uçur bizi
Başına bir taç yapalım
Çocukluk sevincimizi

Metnin Biçim ve İçerik Özellikleri

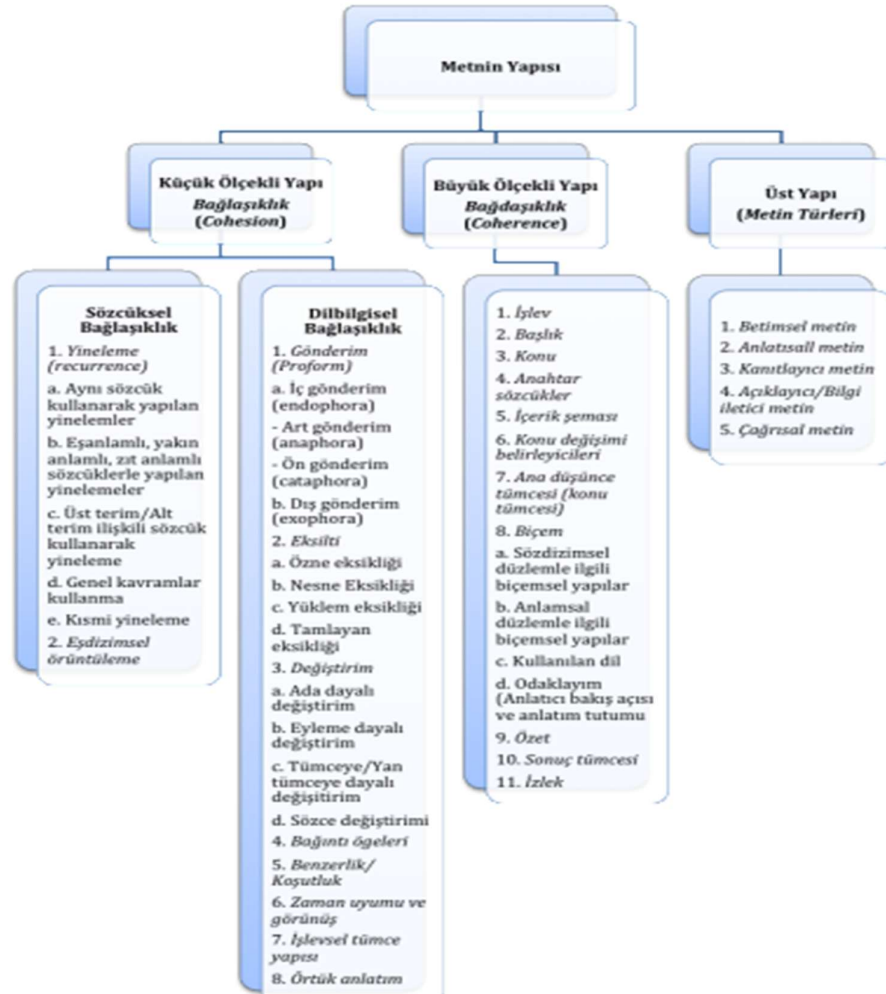
"abbb – cddd – efff ..." uyak düzenine sahip olan "Masal Kız" şiiri, 8'li hece ölçüsü ile yazılmış ve sekiz dörtlükten oluşmaktadır. "Masal Kız" sanatçının, masal türündeki olağanüstü olay, varlık ve nesnelere yer verdiği dolayısıyla da bu türden esintilerin kendisini gösterdiği bir metindir. Söz konusu yapı ve kurgusuyla şiir okuyucunun zihninde olağanüstü bir dünyanın ve öğelerin resmini çizip orada düşsel unsurlar oluşturabilmektedir. Buna göre şiirin, gerçek olmayan imgelerle dolu bir dünyayı lirik bir söyleyişle içerdiği ifade edilebilir.

Metnin Çözümlemesi

Ses Ögeleri: Şiirin ahenk yapısı, ses ögelerinin bilinçli kullanımıyla güçlendirilmiştir. Özellikle dize sonlarında yer alan *kızı / yıldızı, bahçemize / bize, ucundasın / avcundasın, böyle / seninle, meleğe / göğe, biçelim / seçelim, evimize / devimize, görürmüş / üzülürmüş, bizi / sevincimizi* şeklinde tekrar eden ses yinelemeleri, ses ögelerinin şiirde kendine yer bulduğunun bir kanıtıdır. Ayrıca şairin her dörtlükte bu ses yinelemelerini göz ardı etmemesi ve şiirin belli bir nazım biçimine uygun olarak yazılması şiirin ritmine etki etmiştir. Şiirin 8'li hece ölçüsü ve dörtlük düzeninde yazılması da yine ses ögelerinin uyumuna işaret etmektedir. Hatta öyle ki şair, 8'li hece ölçüsüne uyma adına 3. dörtlüğün son dizisinde "avucundasın" değil de "avcundasın" ifadesine yer vermiştir. Zira "avucundasın" hâli kullanılsa 8'li hece ölçüsüne aykırı bir dize olacaktır.

İmge: Şiirin adından yola çıkarak bütününe bakıldığında imgelerin varlığından söz edilebilir. *Masal Kız, peri, dev, Kafdağı, masal ülkesi* gibi kavramlar bize imge ile ilgili ipuçları vermektedir. Şairin, şiirin tümüne yaydığı bu düşsel unsurlar onun kurgu ve tasarısına dayanan imgelere işaret etmektedir.

Tablo 1: Metin Yapısı

A. Metin Merkezli Ölçütler ile Küçük Ölçekli Yapı

1. Bağdaşıklık (Küçük Ölçekli Yapı)

Metnin yüzey yapısını kapsayan küçük yapı incelemesi, metnin bağdaşıklık görünümünü ortaya koyar (Kekevi, 2015, s. 16). Bağdaşıklık, dilbilgisel ve sözcüksel bağdaşıklık olmak üzere ikiye ayrılır.

1.1. Dilbilgisel Bağdaşıklık

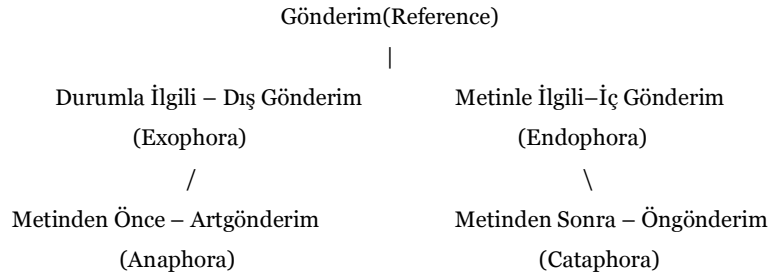
Metinde, düşünceler birbiriyle ilişkili olmalıdır. Dilbilgisel bağdaşıklık, sözcük, söz grubu, tümce ve eylem zamanı gibi unsurlar arasında bağlar kurarak düşüncelerin ilişkisini gösterir (Aydın & Torusdağ, 2014, s. 120). Dilbilgisel bağdaşıklık öğeleri; gönderim, eksilti, değiştirim, bağıntı öğeleri, benzerlik / koşutluk, zaman uyumu ve görünüş, işlevsel tümce görüngesi ve örtük anlatımdır (Aydın & Torusdağ, 2014, s.117).

1.1.1. Gönderim

Metinde bir kavram veya varlık için kullanılan bir sözcük veya sözcük öbeği, başka bir cümlede aynı şekilde verilmeden başka bir sözcük, sözcük öbeği veya ek ile anımsatılırsa, buna gönderim adı verilir (Yılmaz, 2012, s. 19).

Halliday ve Hasan (1976, s. 33) tarafından belirlenen gönderim öğeleri aşağıdaki gibidir:

Şekil 1: Gönderim Öğeleri

1.1.1.1. Artgönderim (Anaphora)

Metinde isimlendirilen bir varlık veya eylemin, daha sonra gönderim öğeleri kullanılarak tekrar edilmesiyle oluşturulan gönderim türüdür (Dilidüzgün, 2021, s. 53). 8 dörtlükten oluşan şiir, birinci kişi ağzından yazıldığı için hemen hemen her dörtlükte anlatıcıya (ben, biz) artgönderim yapılmıştır:

1. Dörtlük – 4. Dize

Gökte kalbimin yıldızı

2. Dörtlük – 1. ve 2. Dize

Bir an görelim yüzünü

Gel de otur bahçemize

3. Dörtlük – 3. Dize

Bir an kalbimin içinde

4. Dörtlük – 3. ve 4. Dize

Dua edelim seninle

Ellerimiz değsin göğe

5. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Gökten yelkenler biçelim

Beyaz bir gemi seçelim

6. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Güneş girsin evimize

Selam söyle devimize

8. Dörtlük – 2., 3. ve 4. Dize

Uçup gel de uçur bizi

Başına bir taç yapalım

Çocukluk sevincimizi

“Masal Kız” dan bahsedilen bölümlerde ise ikinci tekil kişi (sen) ekleriyle artgönderim yapılmıştır.

1. Dörtlük – 1. ve 2. Dize

Kafdağı'nda doğan güzel

Sensin masalların kızı

2. Dörtlük – 2., 3. ve 4. Dize

Gel de otur bahçemize

Gelemezsen de üzülme

Sihirli narı sun bize

3. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Dünyanın bir ucundasın

Sonra devin avcundasın

4. Dörtlük – 1., 2. ve 3. Dize

Ne şirin bir kızsın böyle

Benziyorsun bir meleğe

Dua edelim seninle

5. Dörtlük – 1. ve 3. Dize

Söyle yerini Masal kız

Sana mektuplar getiren

6. Dörtlük – 1. ve 4. Dize

Çevir tılsımlı yüzüğü

Selam söyle devimize

7. Dörtlük – 1. ve 4. Dize

Seni bir ilkbahar günü

Sen gidince üzülürmüş

8. Dörtlük – 2. ve 3. Dize

Uçup gel de uçur bizi

Başına bir taç yapalım

Artgönderim Ögeleri

Şahıs (Kişi) Zamiri: Cümlede isimlerin yerini tutan sözcüklerdir: *Ben, sen, o, biz, siz, onlar.*

1. Dörtlük – 1. Dize

Sensin masalların kızı

2. Dörtlük – 4. Dize

Sihirli narı sun bize

4. Dörtlük – 3. Dize

Dua edelim seninle

5. Dörtlük – 3. Dize

Sana mektuplar getiren

7. Dörtlük – 1. ve 4. Dize

Seni bir ilkbahar günü

Sen gidince üzülürmüş

8. Dörtlük – 2. Dize

Uçup gel de uçur bizi

İşaret Sıfatı: İsimleri işaret yönünden bildiren sıfatlardır: *Bu, şu, o.*

7. Dörtlük – 3. Dize

O an mutluluktan uçar

İyelik Ekleri: İsim ve isim soylu sözcüklere gelerek kime veya neye ait olduklarını belirten eklerdir.

1. Dörtlük – 2., 3. ve 4. Dize

Sensin masalların kızı

Yerde iyilik perisi

Gökte kalbimin yıldızı

2. Dörtlük – 1. ve 2. Dize

Bir an görelim yüzünü

Gel de otur bahçemize

3. Dörtlük – 2., 3. ve 4. Dize

Dünyanın bir ucundasın

Bir an kalbimin içinde

Sonra devin avcundasın

4. Dörtlük – 4. Dize

Ellerimiz değsin göğe

5. Dörtlük – 1. Dize

Söyle yerini Masal kız

6. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Güneş girsin evimize

Selam söyle devimize

7. Dörtlük – 1. Dize

Seni bir ilkbahar günü

8. Dörtlük – 1., 3. ve 4. Dize

Mavi masal ülkesinden

Başına bir taç yapalım

Çocukluk sevincimizi

Belirtme Hâl Eki: İsimlere getirilen *-ı, -i, -u, -ü* ekleridir. Bu ekler, cümlede fiilin neyi veya kimi etkilediğini gösterir.

2. Dörtlük – 1. ve 4. Dize

Bir an görelim yüzünü

Sihirli narı sun bize

5. Dörtlük – 1. Dize

Söyle yerini Masal kız

6. Dörtlük – 1. Dize

Çevir tılsımlı yüzüğü

7. Dörtlük – 1. Dize

Seni bir ilkbahar günü

8. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Uçup gel de uçur bizi

Çocukluk sevincimizi

Kişi Ekleri: Eylemin kim tarafından yapıldığını gösteren eklerdir. Kişi ekleri, fiillere veya ek – fiillere eklenerek şahıs çekimini sağlarlar.

1. Dörtlük – 2. Dize

Sensin masalların kızı

2. Dörtlük

Bir an görelim yüzünü

Gel de otur bahçemize

Gelemezsen de üzülme

Sihirli narı sun bize

3. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Dünyanın bir ucundasın

Sonra devin avcundasın

4. Dörtlük

Ne şirin bir kızsın böyle

Benziyorsun bir meleğe

Dua edelim seninle

Ellerimiz değsin göğe

5. Dörtlük – 1., 2. ve 4. Dize

Söyle yerini Masal kız

Gökten yelkenler biçelim

Beyaz bir gemi seçelim

6. Dörtlük – 2., 3. ve 4. Dize

Güneş girsin evimize

Bütün rüyalar renklensin

Selam söyle devimize

7. Dörtlük – 2., 3. ve 4. Dize

En yoksul çoban görürmüş

O an mutluluktan uçar

Sen gidince üzülürmüş

8. Dörtlük – 2. ve 3. Dize

Uçup gel de uçar bizi

Başına bir taç yapalım

İlgi Ekleri: Bir ismin başka bir isme bağlı ve ait olduğunu gösteren eklerdir.

1. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Sensin masalların kızı

Gökte kalbimin yıldızı

3. Dörtlük – 2., 3. ve 4. Dize

Dünyanın bir ucundasın

Bir an kalbimin içinde

Sonra devin avcundasın

1.1.1.2. Öngönderim

Öngönderim (cataphora), bir dil ögesinin kendisinden önce gelen bir sözcük veya sözcük grubuna işaret etmesidir. Gönderim ögesi, söz diziminde gönderilen ögeden önce yer alır (Balyemez, 2010, s. 148).

Şiirde "Masal Kız" ifadesi geçmeden önce onu anlatan ve tanımlayan ifadeler öngönderime örnek olarak gösterilebilir:

1. Dörtlük

Kafdağı'nda doğan güzel

Sensin masalların kızı

Yerde iyilik perisi

Gökte kalbimin yıldızı

3. Dörtlük

Bir göz açıp kapayınca

Dünyanın bir ucundasın

Bir an kalbimin içinde

Sonra devin avcundasın

4. Dörtlük

Ne şirin bir kızsın böyle

Benziyorsun bir meleğ

1.1.2. Bağntı Ögeleri

Metindeki sözcelerin birbirleriyle anlam bağlantısı kurmasına yardımcı olan ve okuyucunun bu bağlantıyı kolayca fark etmesine olanak veren ögelerdir (Dilidüzgün, 2021, s. 57).

Şiirde yalnızca üç dizede bağntı ögesine yer verilmiştir:

2. Dörtlük – 2. ve 3. Dize

Gel **de** otur bahçemize

Gelemezsen **de** üzülme

8. Dörtlük – 2. Dize

Uçup gel **de** uçur bizi

1.1.3. Eksilti

Bir tümceden bir ya da daha çok ögenin silinmesi işlemini ifade eder (Günay, 2007, s. 83). Eksiltili anlatımlarda, eksiltili ifadenin okuyucu tarafından tahmin edilmesi ve zihninde oluşturulması beklenir. Şiirde kimi eksilti ifadeli dizeler göze çarpmaktadır:

1.1.3.1. Öznesi Eksiltili Yapılar

(Biz) görelim, (sen) otur, (sen) benziyorsun, (biz) seçelim... şeklindeki sözcüklerin cümlelerde öznelere verilmemiştir. Bu da öznesi eksiltili yapılara örnek olarak verilebilir.

2. Dörtlük

Bir an **görelim** yüzünü

Gel de **otur** bahçemize

Gelemez**sen** de **üzülme**

Sihirli narı **sun** bize

3. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Dünyanın bir ucundasın

Sonra devin avcundasın

4. Dörtlük – 1., 2. ve 3. Dize

Ne şirin bir kızsın böyle

Benziyorsun bir meleğ

Dua edelim seninle

5. Dörtlük – 1., 2. ve 4. Dize

Söyle yerini Masal kız

Gökten yelkenler **biçelim**

Beyaz bir gemi **seçelim**

6. Dörtlük – 1. ve 4. Dize

Çevir tılsımlı yüzüğü

Selam söyle devimize

7. Dörtlük – 3. ve 4. Dize

O an mutluluktan **uçar**
Sen gidince **üzülürmüş**

8. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Uçup **gel** de **uçur** bizi
Başına bir taç **yapalım**

1.1.3.2. Tamlayanı Eksilteli Yapılar

(Senin) yüzünü, (bizim) bahçemize, (benim) kalbim, (bizim) devimiz, (bizim) ellerimiz, (bizim) sevincimizi. Verilen tamlayanı eksik tamlamalarda anlam bakımından bir bozukluk görülmemektedir.

2. Dörtlük – 1. ve 2. Dize

Bir an görelim **yüzünü**
Gel de otur **bahçemize**

3. Dörtlük – 3. Dize

Bir an **kalbimin** içinde

4. Dörtlük – 4. Dize

Ellerimiz değsin göğe

6. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Güneş girsin **evimize**
Selam söyle **devimize**

8. Dörtlük – 4. Dize

Çocukluk **sevincimizi**

1.1.4. Değiştirim

Değiştirim (substitution), metinde bir unsurun başka bir unsurun yerini tutmasıdır. Gönderilen unsur, gönderim ögesinin yerine geçer (Balyemez, 2010, s. 150). Değiştirim ada, eyleme bağlı olduğu gibi cümleyle bağlı olarak da yapılabilir.

Şiirde değiştirim ifadeleri tespit edilememiştir.

1.1.5. Benzerlik / Koşutluk

Benzerlik / koşutluk, aynı yapıyı farklı içeriklerle tekrarlamaktır. Metindeki gereksiz yinelemeleri önlemek için biçimsel bir benzerlik / koşutluk kullanılır (Aydın & Torusdağ, 2014, 123).

Dize sonlarında sözcüksel yapıda koşutluk örneklerine rastlamak mümkündür:

1. Dörtlük

Kafdağı'nda doğan güzel
Sensin masalların **kızı**
Yerde iyilik perisi
Gökte kalbimin **yıldızı**

2. Dörtlük

Bir an görelim yüzünü
Gel de otur **bahçemize**
Gelemezsen de **üzülme**
Sihirli narı sun **bize**

3. Dörtlük

Bir göz açıp kapayınca
Dünyanın bir **ucundasın**
Bir an kalbimin içinde
Sonra devin **avcundasın**

4. Dörtlük

Ne şirin bir kızsın **böyle**
Benziyorsun bir **meleğe**
Dua edelim **seninle**
Ellerimiz değsin **göge**

5. Dörtlük

Söyle yerini Masal kız
Gökten yelkenler **biçelim**
Sana mektuplar getiren
Beyaz bir gemi **seçelim**

6. Dörtlük

Çevir tılsımlı yüzüğü
Güneş girsin **evimize**
Bütün rüyalar renklensin
Selam söyle **devimize**

7. Dörtlük

Seni bir ilkbahar günü
En yoksul çoban **göürmüş**
O an mutluluktan uçar
Sen gidince **üzülürmüş**

8. Dörtlük

Mavi masal ülkesinden
Uçup gel de uçur **bizi**
Başına bir taç yapalım
Çocukluk **sevencimizi**

1.1.6. İşlevsel Tümce Görünęesi

Türkçede kurallı cümlelerde yüklem sonda yer alır ve cümledeki temel öge görevini üstlenir. Yeni ve beklenmedik bilgilerin sonda yer alması yazı dilinde "işlevsel tümce yapısı" ile oluşturulur (Dilidüzgün, 2021, s. 62). Daha çok sözlü dilde ve şiir dilindeki cümlelerde yüklem sonda yer almadığı görülür. Böyle cümlelere işlevsel tümce görünęesi başka bir deyişle devrik cümle adı verilir (Karaağaç, 2012, s. 250). Şiir türünün en önemli belirleyicilerinden biri devrik tümce yapısıdır. Bu nedenle "Masal Kız"

şiiirinde devrik cümle yapıllı birçok tümce yer almaktadır. Şair devrik tümcelerden yararlanarak anlatıma ahenk katıp şiiri tekdüzelikten kurtarmış ve anlatımı ilgi çekici hâle getirmiştir.

Aşağıda işlevsel tümce görüingelerinin geçtiği dizeler ve parantez içlerinde işlevsel tümce yapıları verilmiştir:

1. Dörtlük – 2. Dize

*Sensin masalların kızı (Masalların kızı **sensin**)*

1. Dörtlük – 1., 2. ve 4. Dize

*Bir an **görelim** yüzünü (Bir an yüzünü **görelim**)*

*Gel de **otur** bahçemize (Gel de bahçemize **otur**)*

*Sihirli narı **sun** bize (Sihirli narı bize **sun**)*

4. Dörtlük

*Ne şirin bir **kızın** böyle (Böyle, ne şirin bir **kızın**)*

***Benziyorsun** bir meleğe (Bir meleğe **benziyorsun**)*

***Dua edelim** seninle (Seninle **dua edelim**)*

*Ellerimiz **değsin** göğe (Ellerimiz göğe **değsin**)*

5. Dörtlük – 1. Dize

***Söyle** yerini Masal kız (Masal kız yerini **söyle**)*

6. Dörtlük – 1., 2. Dize ve 4. Dize

***Çevir** tılsımlı yüzüğü (Tılsımlı yüzüğü **çevir**)*

*Güneş **girsin** evimize (Evimize güneş **girsin**)*

***Selam söyle** devimize (Devimize **selam söyle**)*

8. Dörtlük – 2. Dize

*Uçup gel de **uçur** bizi (Uçup gel de bizi **uçur**)*

1.1.7. Zaman Uyumu ve Görünüş

Eylem çekimleri, bir işin zamanını belirtmenin yanı sıra tümceler arasındaki sıra ve bağlantıyı da gösterir. Eylemler zaman, kip ve görünüş bakımından değerlendirilir. Tümcelerdeki kip, zaman ve görünüş yüklemelere getirilen eklerle gösterilir (Günay, 2007, s. 91). Metinde farklı zamanlar kullanıldığında, tümcelerdeki önermeler arasında bir sıra ve bağlantı kurulur. Bu sayede metindeki

kişilerin ne yaptıkları ve nerede oldukları daha iyi anlaşılır; olaylar mantıklı bir şekilde dizilir (Dilidüzgün, 2021, s. 60).

Şiirde çeşitli kip – kişilerle çekimlenmiş eylem ve ek eylemlere yer verilmiştir.

1. Dörtlük – 2. Dize

Sensin masalların kızı (Geniş zamanın ek eylemi + 2. tekil şahıs)

2. Dörtlük

Bir an görelim yüzünü (İstek Kipi + 1. Çoğul şahıs)

Gel de otur bahçemize (Emir kipi + 2. Tekil şahıs)

Gelemezsen de üzülme (Olumsuz birleşik fiilin şartı + 2. Tekil şahıs / Emir kipi + 2. Tekil şahıs)

Sihirli narı sun bize (Emir kipi + 2. Tekil şahıs)

3. Dörtlük – 2. ve 4. Dize

Dünyanın bir ucundasın (Geniş zamanın ek eylemi + 2. Tekil şahıs)

Sonra devin avcundasın (Geniş zamanın ek eylemi + 2. Tekil şahıs)

4. Dörtlük

Ne şirin bir kızsın böyle (Geniş zamanın ek eylemi + 2. Tekil şahıs)

Benziyorsun bir meleğe (Şimdiki zaman kipi + 2. Tekil şahıs)

Dua edelim seninle (İstek kipi + 1. Çoğul şahıs)

Ellerimiz değsin göğe (Emir kipi + 3. Tekil şahıs)

5. Dörtlük – 1., 2. ve 4. Dize

Söyle yerini Masal kız (Emir kipi + 2. Tekil şahıs)

Gökten yelkenler biçelim (İstek kipi + 1. Çoğul şahıs)

Beyaz bir gemi seçelim (İstek kipi + 1. Çoğul şahıs)

6. Dörtlük

Çevir tılsımlı yüzüğü (Emir kipi + 2. Tekil şahıs)

Güneş girsin evimize (Emir kipi + 3. Tekil şahıs)

Bütün rüyalar renklensin (Emir kipi + 3. Tekil şahıs)

Selam söyle devimize (Emir kipi + 2. Tekil şahıs)

7. Dörtlük – 2., 3. ve 4. Dize

En yoksul çoban görürmüş (Geniş zamanın rivayeti + 3. Tekil şahıs)

O an mutluluktan uçar (Geniş zaman kipi + 3. Tekil şahıs)

Sen gidince üzülmüş (Geniş zamanın rivayeti + 3. Tekil şahıs)

8. Dörtlük – 2. ve 3. Dize

Uçup gel de uçur bizi (Emir kipi + 2. Tekil şahıs / Emir kipi + 2. Tekil şahıs)

Başına bir taç yapalım (İstek kipi + 1. Çoğul şahıs)

1.1.8. Örtük Anlatım

Örtük ileti, bir metinde açıkça belirtilmeyen ama okuyucunun anlamasını beklenen mesajlardır (Arpacı, 2006, s. 56). Bir metindeki bilgiler, alıcıya doğrudan verilebileceği gibi örtük bir biçimde önvarsayımsal (pressupposition) çıkarsama ya da sezdirimsel (implication) olarak verilebilir (Balcı, 2008, s. 112). Türkçede örtük anlamın dilbilgisel karşılığı on başlık altında sınıflandırılır: Mecaz, metafor, aktarma, deyim, atasözü, imge, çağrışım, bağdaştırma, söz sanatı ve önvarsayım (Aktaş & Şentürk, 2016, s. 374).

Masal Kız şiiri örtük anlatım açısından değerlendirildiği zaman karşımıza "sihirli nar, kalbin yıldızı" gibi ifadelerin çıktığını söylemek mümkündür. Şiirde geçen "iyilik perisi", "sihirli nar", "tılsımlı yüzük", "mavi masal ülkesi" gibi imgeler de örtük anlatım öğeleri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, aşağıdaki dizelerde geçen "Masal Kız'ı en yoksul çobanın görmesi" örtük bir anlatım olarak düşünülebilir. Üstünlük belirteci olan "en" bu cümlemin ardında kastedilen ve okuyucunun zihninde oluşturması planlanan örtük ifadeleri vermektedir.

Seni bir ilkbahar günü
En yoksul çoban görürmüş

1.2. Sözcüksel Bağdaşıklık

Metinlerde sözcüksel bağdaşıklık oluşturmak için aynı sözcüğün kullanılması, yerine anlamı yakın olan bir sözcüğün konulması, daha genel veya daha özel bir sözcüğün seçilmesi gibi yöntemler uygulanır (Elyıldırım, 2008, s. 132). Eşdizimsel örüntüleme ve yineleme olmak üzere ikiye ayrılır.

1.2.1. Eşdizimsel Örüntüleme

Belli bir amaca göre bir araya getirilen sözcüklerin oluşturduğu bütünlük, eş dizimsellik olarak değerlendirilir (Demir, 2012, s. 1067). Eşdizimsel örüntüleme, bir kavram alanıyla ilgili çeşitli sözcüklerin bir araya geldiği bir dizimdir. Bazı sözcükler aynı kökü paylaşmasa da birbiriyle öyle bağlantılıdır ki aynı kavram alanına dâhil etmek mümkündür. Buna göre, eşdizimsel örüntülemenin edebî sanatlardan tenasüp sanatıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Tenasüp, birbirine uyumlu iki veya daha

çok sözcüğü bir dize veya beyit içinde anlamsal bir bağlantı kurarak tezat oluşturmadan kullanmaktır (Çınar, 2009, s. 389).

Buna göre "Masal Kız" şiirinde geçen şu ifadeleri masal kavramı içerisinde bağdaştırabileceğimiz için eşdizimli oldukları söylenebilir: *masal, Masal Kız, dev, iyilik perisi, masal ülkesi, Kafdağı, sihir, tılsım, melek*.

1.2.2. Yineleme

Aynı metnin içinde tekrarlanan sözcüklere denir (Aydın & Torusdağ, 2014, s. 118). Yineleme daha çok pekiştirme ve ahenk sağlama amacıyla kullanılır (Kekevi, 2020, s. 69). Yinelemenin, anlama kuvvet kazandırmak için aynı sözcük veya söz grubunun hemen hemen her dizede tekrarlanması olan tekrar sanatına (Soysal, 2005, s. 91) karşılık geldiği söylenebilir. Şiirlerdeki kafiyeler ve redifler de yineleme başlığı altında düşünülebilir. Ayrıca yinelenen sözcükler, metinlerdeki anahtar sözcükleri de oluşturur. Aynı sözcük kullanılarak yapılan yinelemeler, eş anlamlı, yakın anlamlı ve zıt anlamlı sözcüklerle yapılan yinelemeler, üst terim / alt terim ilişkileri kullanılarak yapılan yineleme, genel kavramlar kullanma ve kısmî yineleme olmak üzere beş başlık altında incelenir.

1.2.2.1. Aynı Sözcük Kullanılarak Yapılan Yinelemeler

1. Dörtlük – 1. Dize

Sensin **masalların** kızı

1. Dörtlük – 4. Dize

Gökte kalbimin yıldızı

3. Dörtlük – 4. Dize

Sonra **devin** avcundasın

5. Dörtlük – 1. Dize

Söyle yerini **Masal** kız

5. Dörtlük – 2. Dize

Gökten yelkenler biçelim

6. Dörtlük – 4. Dize

Selam söyle **devimize**

8. Dörtlük – 4. Dize

Mavi **masal** ülkesinden

1.2.2.2. Eş Anlamlı, Yakın Anlamlı, Zıt Anlamlı Sözcüklerle Yapılan Yinelemeler

2. Dörtlük – 4. Dize

Sihirli narı sun bize

6. Dörtlük – 1. Dize

Çevir **tılsımlı** yüzüğü

2. Tutarlılık

Tutarlılık, kavramlar ve kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya koyan ve metnin derin yapısını oluşturan bağıntılardır (Karataş, 2008, s. 111). Özelleştirme bağlantısı, genelleştirme bağlantısı, neden – sonuç

bağlantısı, karşılaştırma bağlantısı ve karşıtlık bağlantısı olmak üzere beş başlık altında incelenebilir (Yılmaz & Jahiç, 2008, s. 36 – 38).

2.1. Özelleştirme Bağlantısı

Metinlerde, kişi, nesne, olay ve durumları daha detaylı anlatmak için cümleler arasında "özelleştirme" bağlantısı kurulur. Bu bağlantı, metnin tutarlılık yapısını sağlamak için sıkça kullanılan bir yöntemdir (Yılmaz, 2021, s. 25). Şiirde özelleştirme bağlantısını tüm dörtlülüklerde görebiliriz. Şiirin başlığından itibaren "masal" dünyasının düşsel unsurlarına yer veren şair, sonraki dizelerde de yine "masal" dünyasından öğeler sıralayarak dizeler arasında bütünlük sağlamaktadır. İlgili dörtlülük ve dizeler parantez içinde verilmiştir.

1. Dörtlülük – 1., 2., ve 3. Dize

Kafdağ'ında doğan güzel

Sensin **masalların kızı**

Yerde **iyilik perisi**

2. Dörtlülük – 4. Dize

Sihirli narı sun bize

3. Dörtlülük

Bir **göz açıp kapayınca**

Dünyanın bir ucundasın

Bir an **kalbimin içinde**

Sonra **devin avcundasın**

4. Dörtlülük – 2. Dize

Benziyorsun bir **meleğe**

5. Dörtlülük – 1. ve 2. Dize

Söyle yerini **Masal kız**

Gökten yelkenler biçelim

6. Dörtlülük – 1., 3. ve 4. Dize

Çevir **tılsımlı yüzüğü**

Bütün **rüyalar renklensin**

Selam söyle devimize

8. Dörtlülük – 1. ve 2. Dize

Mavi masal ülkesinden

Uçup gel de uçur bizi

2.2. Genelleştirme Bağlantısı

Metnin tutarlılık yapısını oluşturmak ve yazarın etik mesajını daha net vermek için cümleler arasında "genelleştirme" bağlantısı kullanılır (Yılmaz & Jahiç, 2008, s. 37).

Şiirin her dörtlüğünde "masal" türünde karşımıza çıkan olağanüstülükler yer verilmiştir. Genelleştirme bağlantısı ile özel olarak verilen kimi olay ve durumlar daha genel ifadelerle alıcıya yani okura aktarılır. İncelediğimiz şiirde de "Masal Kız"ın nasıl biri olduğuna dair verilen ifadeler genelleştirme bağlantısı

olarak değerlendirilebilir: *Kafdağı'nda doğması, güzel olması, iyilik perisi olması, sihir yapabilmesi, melek gibi olması, tılsımlı yüzüğünün olması ve mavi masal ülkesinde yaşaması.*

2.3. Neden – Sonuç Bağlantısı

Neden – sonuç bağlantısı, içerikle ilgili bir bağlantıdır. Bu bağlantı, daha çok birleşik cümlelerde kullanılmaktadır. Metinde, neden – sonuç bağlantısı kurarak, yazar "hatırlatma" yapmakta ve metni daha anlaşılır kılmaktadır (Yılmaz, 2021, s. 26).

"Masal Kız" şiirinde 7. dördlükte anlam bakımından bir neden – sonuç bağlantısı kurulmaktadır. En yoksul çobanın Masal Kız'ı görünce mutluluktan uçması, Masal Kız gidince üzülmesi örnek olarak verilebilir.

7. Dördlük – 3. ve 4. Dize

O an mutluluktan uçar
Sen gidince üzülürmüş

2.4. Karşılaştırma Bağlantısı

Sanatçı, mesajını daha iyi vermek için cümleler arasında "karşılaştırma" bağlantısı kullanır. Bu bağlantı, metin çözücünün sezdirim ve çıkarım yapmasını ve mesajı daha net kavramasını sağlar (Yılmaz, 2021, s. 27).

4. dördlük 2. dizede geçen "*Benziyorsun bir meleğe*" ifadesiyle "Masal Kız" güzelliği ve şirinliği ile meleğe benzetilip karşılaştırma bağlantısı kurulmuştur.

2.5. Karşıtlık Bağlantısı

Metinlerde karşıtlık ilişkisi kurularak nesnel bir anlatım ve verilmek istenen iletinin okur tarafından kabul görmesi amaçlanmaktadır (Yılmaz & Jahiç, 2008, s. 38).

Şiirde 7. dördlükte geçen "*mutluluktan uçmak*" ve "*üzülmek*" ifadeleri anlam bakımından karşıt oldukları için karşıtlık bağlantısı başlığı altında değerlendirilebilir.

7. Dördlük – 3. ve 4. Dize

O an mutluluktan uçar
Sen gidince üzülürmüş

B. Okur Merkezli Ölçütler

Okur merkezli ölçütler amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik, durumsallık ve metinlerarasılık başlıkları altında incelenmektedir.

Amaçlılık: Şiirin amacı, okuyucuya şiir türünde masal anlatmaktır. Bu amaç doğrultusunda şiirde masalsı öğeler kullanılmıştır. Örneğin "*Kafdağı'nda doğan güzel*", "*Yerde iyilik perisi / Gökte iyilik yıldızı*", "*Sihirli nar*" gibi ifadeler masalsı bir atmosfer yaratır.

Kabul Edilebilirlik: Şiir, okuyucunun anlayabileceği ve kabul edebileceği bir dil ve üslûpla yazılmıştır. Şiirde sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Şiirin konusu ve içeriği de okuyucunun ilgisini çekecek ve etkileyecek niteliktedir.

Bilgilendiricilik: Şiir, okuyucuya yeni bilgiler sunmaktadır. Örneğin, metinden masal kızın nerede yaşadığını, ne gibi özelliklere sahip olduğunu, dileklerini, hayâllerini ve maceralarını öğrenebiliriz.

Durumsallık: Şiir, bağlı olduğu sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamın dikkate alınmasıyla yazılmıştır. Çocuklara yönelik bir şiir olduğu için çocukların dünyasına uygun nitelikler taşımaktadır. Ayrıca şiirde geçen masal unsurları Türk kültürüne ait motiflerdir. Örneğin "*Kafdağı, tılsım, peri, çoban*" Türk masallarında sıkça rastlanan bir yerdir.

5. Metinlerarasılık

Metinlerarasılık şiirin, diğer metinlerle olan ilişkisini göstermektedir. Şiir, kendisinden önce yazılmış olan masallardan etkilenmiştir. Ayrıca kendisinden sonra yazılacak olan başka metinlere de ilham kaynağı olabilmektedir. Şiirin her dörtlüğünde "*masal*" türünde karşımıza çıkan ifadeler yer aldığı için şiirin, metinlerarasılık bakımından oldukça zengin olduğu görülmektedir.

C. Büyük Ölçekli Yapı

Metinlerdeki büyük ölçekli yapılar, metnin anlamını belirleyen etkenlerdir. Metnin anlamsal yapısını çözümlemek için de bazı ölçütler kullanılır. Bunlar işlev, başlık, konu, anahtar sözcükler, ana düşünce tümcesi, içerik şeması, konu değişimi belirleyicileri, biçem, özet, sonuç tümcesi ve izlek olarak sıralanabilir (Aydın & Torusdağ, 2014, 125).

İşlev: Metnin hangi amaçla yazıldığını veya hangi gereksinimi karşıladığını ifade eder. Sanatçı, sanatsal işleve sahip olan şiirde "*Masal Kız*" adlı hayâlî bir karakteri tanıtmayı ve onun masalsi dünyasına yolculuk ettirmeyi istemektedir.

Başlık: Metnin konusunu veya ana fikrini kısa ve çarpıcı bir şekilde veren sözcük veya sözcük grubudur. Başlık metne ilgi çekmeyi ve okuyucunun beklentisini oluşturmayı amaçlar. Şiirin başlığı "*Masal Kız*"dır. Başlık, şiirin konusu ile ana fikrini kısa ve özetleyici bir şekilde vermenin yanında şiirin masalsi bir atmosferde geçtiğini de belirtmektedir.

Konu: Metnin genel olarak ne hakkında olduğunu ifade eden kavram veya kavramlardır. Şiirin konusu "*Masal Kız*"ın güzelliği, iyiliği ve sihriyle çocukların hayâllerini süslemesidir. Şiirde "*Masal Kız*" ile okuyucular arasında iletişim ve sevgi bağı kurulmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Metnin konusunu veya ana fikrini belirleyen veya destekleyen anahtar sözcükler, metnin anlamını çözümlemeye yardımcı olur. Şiirde kullanılan anahtar sözcükler "*Masal Kız*", *masal*, *iyilik*, *sihirli*, *gök*, *dev* ve *rüyadır*. Bu sözcükler şiirin ana fikrini ve izleğini desteklerken aynı zamanda masalsi ve fantastik havasını da yansıtmaktadır.

Ana Düşünce Tümcesi: Metnin ana fikrini veya yazarın metinde savunduğu görüşü ifade eden ana düşünce tümcesi metnin giriş, gelişme veya sonuç bölümünde yer alabilir. Metnin ana düşünce tümcesi ise ilk ve son dizelerde yer almaktadır: "*Kafdağı'nda doğan güzel*" ve "*Başına bir taç yapalım / Çocukluk sevincimizi*".

8. Dörtlük

Mavi masal ülkesinden
Uçup gel de uçur bizi
Başına bir taç yapalım
Çocukluk sevincimizi

Bu dörtlük ile yazar "Masal Kız"ın olağanüstülüklerle dolu biri olduğundan ve çocuklara verdiği mutluluktan bahsetmektedir.

İçerik Şeması: İçerik şeması, metnin bölümlerini ve bu bölümlerde verilen bilgileri sıralayan bir taslak olup metnin yapısını ve akışını göstermeye yarar. Şiirin içerik şeması şu şekilde sıralanabilir:

Giriş: "Masal Kız" tanıtılır, güzelliği ve iyiliği vurgulanır.

Gelişme: "Masal Kız"ın sihirli gücü ve maceraları anlatılır.

Sonuç: "Masal Kız"ın çocuklara sevinç verdiği belirtilir.

Konu Değişimi Belirleyicileri: Metinde konunun değiştiğini gösteren ipuçlarıdır. Örneğin, başlık, ara başlık, paragraf başlangıcı, bağlaçlar, noktalama işaretleri gibi konu değişimi belirleyicileri olabilir. Şiirde konu değişimi belirleyicileri olarak dörtlük başlangıçları kullanılmıştır. Her dörtlükte "Masal Kız"a farklı bir sesleniş veya istek bulunmaktadır.

Biçem (Üslûp): Biçem yani üslûp, bir metnin nasıl yazıldığını, kelimelerin nasıl kullanıldığını ve cümlelerin nasıl yapılandırıldığını gösteren bir kavramdır ve yazar veya konuşmacının dili kullanımını ve ifade tarzını yansıtır. Metinlerin işlevine ve türüne göre değişiklik gösterebilir. Edebî metinler, anlamlı ve sanatlı bir dil kullanarak okuyucuya imgeler, mecazlar ve duygular sunar. Bu yüzden, günlük konuşma dilinden farklı bir özellik gösterir. Dilin çokanlamlı olması, üslûbun da zenginleşmesine katkı sağlar. Edebî eserlerin üslûbu, okuyucunun aldığı edebî haz ile eşdeğerdir. Sanatçının okur ve toplum nezdinde iz bırakması, kullandığı sözcükler ve dilin biçimine bağlıdır. Bir şairin dil ve üslûbu, onun kültürü, eğitimi, ruh hâli, güzellik anlayışı, hayata bakışı gibi etmenlerle bağlantılıdır (Karabulut, 2012, s. 2)

Şiirde biçem olarak edebî bir dil kullanılmıştır. Hece ölçüsü ile yazılan şiirde masal dünyasından imgeler, mecaz anlamlı sözcükler, edebî sanatlar, ses tekrarları ve uyaklar gibi sanatsal unsurlar bulunmaktadır. Çocuksu duyarlılıkla kaleme alınan şiirde lirik bir söyleyiş ve samimi bir üslûba yer verilmiştir.

Özet: Özet, metnin ana fikrini ve önemli noktalarını kısaca veren bir anlatımdır. Şiirde çocukların hayallerini süsleyen ve onlara mutluluk veren "Masal Kız" adlı Kafdağı'nda doğan ve görenleri güzelliğiyle büyüleyen hayâli bir karakter anlatılmaktadır. Ayrıca "Masal Kız"a duyulan özlem, sevgi ve hayranlık da ifade edilmektedir.

Sonuç Tümcəsi: Metnin sonunda yer alan ve metnin ana fikrini veya yazarın metinde ulaştığı sonucu ifade eden tümcedir. Sonuç tümcəsi metni bütünleyen ve okuyucuya mesaj veren bir özellik taşır. Şiirin sonuç tümcəsi aynı zamanda metnin ana fikrine işaret etmektedir: *Başına bir taç yapalım / Çocukluk sevincimizi.*

İzlek: Metinde tekrarlanan veya vurgulanan kavram, düşünce veya duygudur. İzlek metnin anlamını derinleştiren ve zenginleştiren bir unsurdur. Şiirin her dörtlüğünde göze çarpan unsur masalsı ögeler olduğundan şiirin izleği, masal dünyası ve ögeleridir.

D. Üst Yapı

Üst yapı, metnin türü ile ilgili olup belli bir türün taşıması gereken özellikleri kapsar. Her metinde farklı bir hazırlık yapıлып çeşitli elementlere odaklanması tür kavramı ile ilgilidir. Bu yapıların farkında olmak, okuyucunun metni anlamasını kolaylaştırırken yazarın da bilgileri bir bütünlük ve ilişki içinde düzenlemesini sağlar (Temizkan & Atasoy, 2014, 212). Çalışmaya konu olan metin, anlatısal türdeki bir şiirdir. Şiirde üst yapı özellikleri, şiirin nasıl kurulduğunu ve hangi unsurlardan oluştuğunu gösteren özelliklerdir. İncelenen şiirdeki üst yapı özellikleri:

Nazım Birimi: Nazım birimi, şiirin anlamını taşıyan en küçük parçadır. Bir nazım birimi tek bir dize olabileceği gibi, iki, üç, dört veya daha fazla dizeden oluşan bir grup da olabilir. Nazım birimi, şiirin bölümlerini belirler. "Masal Kız" şiirinin nazım birimi dörtlüktür. Her bir dörtlük anlam bütünlüğü taşır.

Kafdağı'nda doğan güzel
Sensin masalların kızı
Yerde iyilik perisi
Gökte iyilik yıldızı

Nazım Biçimi: Şiirin biçimsel yapısını belirleyen nazım biçimi, şiirde kullanılan ölçü, kafiye ve mısra sayısına göre belirlenir ve şiirin görünümü ile ritmini etkiler. Şiir, 8 dörtlükten oluşmaktadır ve 8'li hece ölçüsü kullanılmıştır. "abbb – cddd – efff" biçiminde uyak düzeniyle anlatımda ahenk sağlanmıştır.

Bir an görelim yüzünü
Gel de otur bahçemize
Gelemezsen de üzülme
Sihirli narı sun bize

Nazım Türü: Şiirin konusunu belirleyen nazım türü, şiirde işlenen duygu, düşünce veya olaylara göre belirlenir. Nazım türü, şiirin içeriğini ve amacını etkiler. İncelenen şiirin nazım türü liriktir. Lirik şiir, içten gelen heyecanları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiir türüdür (Demirel, 2009, s. 224).

Ne güzel şiirin bir kızsın
Benziyorsun bir meleğe
Dua edelim seninle
Ellerimiz değsin göğe

Tema: Şiirin ana fikri veya konusu olan tema, şiirin anlamı ile derinliğini etkiler. Şiirin teması "masal ve hayâl dünyası"dır. Şair, "Masal Kız"ı anlatarak onun masalsı dünyasını dile getirir.

İmge: İmge; gerçek dünyada var olan bir şeyi, onunla başka bir şeyle ilişkilendirerek sözle ifade etmedir (Çeken & Aypek – Arslan, 2016, s. 510). Şiirde çok sayıda imge vardır. Örneğin "iyilik perisi", "sihirli nar", "tılsımlı yüzük", "mavi masal ülkesi" gibi imgeler şiire renk ve canlılık katmaktadır.

5. Sonuç

Bu çalışmada veriler, doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiş ayrıca verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin'in "Gökyüzü Çiçekleri" şiir kitabında yer alan "Masal Kız" adlı şiirinin, metinsellik ölçütleri ile küçük ölçekli, büyük ölçekli ve üst yapı öğeleri ilgili inceleme sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir. Bununla birlikte küçük yapı, metinlerdeki bağdaşıklık görünümünü ifade ettiği için burada sadece metinsellik ölçütleri büyük ölçekli yapı ve üst yapı ile ilgili sonuçlar üzerinde durulacaktır.

Metinsellik ölçütleri bağlamında şiirdeki bağdaşıklık; gönderim, bağlaçlar, değiştirim öğeleri, eksiltile cümleler, zaman ve kişi ekleri unsurlarıyla oluşturulmuştur. Şiirde tutarlılık, şiirin ana fikri olan "Masal Kız"ın hayatı ve duyguları etrafında geliştirilen uyumlu bir anlatımla sağlanmış, metnin bütünlüğünü bozacak herhangi bir çelişki veya kopukluk tespit edilmemiştir. Amaçlılık açısından, metnin okuyucuya "Masal Kız"ın güzelliği ve iyiliği hakkında bir mesaj vermek istediği; okura masallara ait fantastik bir dünya sunması, onun hayâl gücünü harekete geçirmesi ve ona çocukluğunu hatırlatmasıyla kabul edilebilirliğin sağlandığı belirtilebilir. Şiirin okura "Masal Kız" adlı kurgusal bir karakterin kim olduğuna dair bilgi vermesi ve sihirli gücü ile maceraları hakkında yeni bilgiler sunmasıyla bilgilendiricilik ölçütünü karşıladığı; durumsallık bakımından, metnin çocuk edebiyatı türünde yazıldığı ve çocuk okuyuculara hitap ettiği; metinlerarasılık açısından ise metnin masallarla bağlantılı olduğu görülmüştür. Metnin masalsı bir atmosfer yarattığı, okuyucuyu hayâl dünyasına davet ettiği ve çocukluk sevincini paylaştığı belirlenmiştir. Bu bağlamda şiirin metinsellik ölçütlerini içermesi yönünden başarılı bir eser olduğu tespit edilmiştir.

Büyük yapı özellikleri bağlamında ise masallara özgü fantastik bir dünyada yaşıyan "Masal Kız"ın hayatı ve maceralarını anlatan şiirin, "Masal Kız" başlığı ile konu ve ana fikrini yansıtmaları bakımından uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Şiirsel bir işleve sahip olan şiirdeki anahtar sözcüklerin "*Masal Kız, masal, sihirli, gök*" olduğu belirlenmiştir. Metnin ana düşünce tümcesi ise ilk ve son dizelerde yer almaktadır: "*Kafdağı'nda doğan güzel*" ve "*Başına bir taç yapalım / Çocukluk sevincimizi*". Şair bu dizelerle "Masal Kız"ın kim olduğunu ve ona duyduğu sevgiyi anlatmakta ve okurlarını onunla birlikte çocuk olmaya davet etmektedir. Metinde konu değişimi belirleyicileri olarak dize başlarında yeni bir şeylerin anlatıldığı görülmüştür. Metnin biçimi, şiirdir ve şiirde uyak, ölçü, redif gibi unsurlar kullanılmıştır. İzlek, metnin ana temasını oluşturan ve metnin bütününde tekrarlanan düşünce veya duygulardır. Buna göre şiirdeki izlek, "masallar"dır. Şair, masallara ait unsurları kullanarak okura masalsı bir dünya sunmaktadır. Ayrıca şiirde geçen "*masal*", "*Masal Kız, Kafdağı, sihirli, gök, tılsımlı yüzük*" gibi sözcükler izleği oluşturan ifadelerdir.

Üst yapı özellikleri bakımından metnin; nazım türü, birimi, biçimi ve edebî sanatlar gibi şiir türüne ait unsurları içerdiği belirlenmiştir. "Masal Kız" şiiri 8'li hece ölçüsü ve abbb – cddd... kafiye düzeniyle yazılmış, 8 dörtlükten oluşan lirik bir şiirdir. Bilhassa tenasüp ve tekrar sanatlarına yer verilen şiirde "*iyilik perisi*", "*sihirli nar*", "*tılsımlı yüzük*", "*mavi masal ülkesi*" gibi imgeler kullanılarak anlatıma canlılık kazandırılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre Masal Kız adlı şiir; metinsellik ölçütleri, yapı özellikleri ve taşıdığı edebî unsurlar bakımından her yaştan okuyucuya hitap edebilen ve bu özelliği ile başarılı bir eser olarak değerlendirilebilir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde ileri sürülebilecek öneriler ise şöyle sıralanabilir:

"Masal Kız" adlı metnin dil ve anlatım özellikleri bakımından incelenmesi başka bir çalışmanın konusu olabilir.

"Masal Kız" adlı metnin teması, Türk halk masalları ve edebî masallar ile karşılaştırılarak veya farklı kültürlerdeki masal figürleri ile ilişkilendirilerek daha geniş bir edebî ve kültürel açıdan ele alınabilir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan kazanımlardan hareketle "Masal Kız" şiirinin 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alabileceği düşünülmektedir. Şirin isim, sıfat ve zamirler yönünden zengin oluşu ile kafiye ve redif gibi ahenk unsurlarını barındırması bakımından 6. sınıf; kip – kişi eklerinin çeşitliliği bakımından 7. Sınıf ve içerdiği masalsı ve düşsel öğeler bakımından da 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer verilebileceği önerilebilir.

Kaynakça

- Akbayır, S. (2013). *Cümle ve metin bilgisi*. Pegem Akademi Yayınları.
- Aksan, D. (2020). *Her yönüyle dil (ana çizgileriyle dilbilim)*. TDK Yayınları.
- Aktaş, E. & Şentürk, L. (2016). Örtülü anlam unsurlarının Türkçe dersi öğretim programı ve çalışma kitaplarındaki yeri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 371-394. <https://doi.org/10.7884/teke.569>
- Aktulum, K. (2014). *Metinlerarası ilişkiler*. Kanguru Yayınları.
- Arpacı, Ö. (2006). *Çocuk kitaplarında iletiler ve iletilerin aktarım biçimi (Sevim Ak örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, İ. & Torusdağ, G. (2014). Türkçe öğretimi çerçevesinde yazınsal bir metin çözümleme örneği olarak Refik Halit Karay'ın Bir Garip Hediye'si. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(4), 109-134. <https://doi.org/10.7884/teke.340>
- Balcı, H. A. (2008). Kısa bir öyküde artgönderim ve örtük yapı görünüşleri. *Journal of Turkish Linguistics*, 2 (1), 107-122.
- Balyemez, S. (2010). Bağdaşıklık ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde bağdaşıklık görünüşleri. *Turkish Studies*, 5 (4), 133-173. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1759>
- Bayburtlu, Y. S. (2019). *Ortaokul 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşmalarında bağdaşıklık ve tutarlılık*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Beaugrande, R. A. & Dressler, W. U. (1981). *Introduction to text linguistics*.
- Berk, F. (2008). *Eski ve yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında tarih konularının karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/ORJ0902027>
- Coşkun, E. & Tiryaki, E. N. (2011). Tartışmacı metin yapısı ve öğretimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 63-73.
- Çeken, B. ve Aypek Arslan, A. (2016). İmgelerin göstergebilimsel çözümlenmesi "film afişi örneği". *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 507-517.
- Çınar, B. (2009). Edebî sanatlar. Yüce, K. & Kazan, Ş. (Ed.), *Edebiyat bilgi ve kuramları içinde* (s. 375-413). 1. Baskı, Lisans Yayıncılık.
- Demir, T. (2012). İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye metinlerinde yer alan değer unsurlarının eşdizimsel örüntülemeler açısından görünüşleri. *Turkish Studies*, 1063-1078.
- Demirel, Ş. (2009). Edebî türler. Yüce, K. & Kazan, Ş. (Ed.), *Edebiyat bilgi ve kuramları içinde* (s. 155-294). 1. Baskı, Lisans Yayıncılık.
- Demirel, Ş. (2011). *Edebî metinlerle çocuk edebiyatı*. Pegem Akademi Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (2021). *Metindilbilim ve Türkçe öğretimi*. Anı Yayıncılık.
- Elyıldırım, S. (2008). Ömer Seyfettin öykülerinde artgönderim kullanımı. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, 121-146. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat758>
- Ergin, M. (2009). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Yayınları.
- Gemalmaz, E. (1995). Dil bilimi ve dil bilgisi, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 517, 3-5.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. Multilingual Yayınları.
- Halliday, M. A. K. & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. Longman Group Limited.
- Hirik, S. (2020). Türkçede bağdaşıklık ve bağdaşıklık unsurları: Kürk Mantolu Madonna incelemesi. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10 (1), 221-238.

<https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.732163>

- İşeri, K. (2022). *Sözden yazıya dile gelen metin*. Pegem Akademi Yayınları.
- Kaplan, M. (2021). *Kültür ve dil*. Dergâh Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin söz dizimi*. Kesit Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. TDK Yayınları.
- Karabulut, M. (2012). Edebî metinlerde dil ve üslûp incelemeleri ve Edip Cansever'in dil ve üslûbunda psikolojik unsurlar. *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 24-28 Eylül, Ankara.
- Karakuş, N. (2012). *Türkçe öğretiminde kaynak metin kullanımı*. Pegem Akademi Yayınları.
- Karataş, Y. (2008). *Metin incelemesinde söylembilim yöntemi "Binbir Gece Masalları üzerinde bir uygulama"* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kekevi, İ. (2015). *Erenlerin Bağından adlı mensur şiir metni üzerine metindilbilimsel inceleme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kekevi, İ. (2020). Eski Uygurca Budacı İyi ve Kötü Kalpli Prens masalında metinsellik ölçütleri. *Oğuz Türkçesi Araştırmaları Dergisi*, 2, 64-73.
- Kıran, Z. & Kıran, A. (2018). *Dilbilime giriş*. Seçkin Yayıncılık.
- Lüle Mert, E. (2011). 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunlukları. *Dil Dergisi*, 153, 7-23. https://doi.org/10.1501/Dilder_0000000153
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara.
- Oralış, M. & Özil, Ş. (1992). Metindilbilimsel yaklaşımla yazınsal bir metni çözümleme denemesi. *Dilbilim Araştırmaları*, 37-51.
- Özden, M. (2012). Türkçe eğitiminde metinler ve metinlerin iletisi. *Milli Eğitim*, 193, 70-80.
- Öztürk, V. K. (2018). *Metin Savaş'ın kurmaca eserlerinde metinlerarası ilişkiler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Rifat, M. (2020). *XX. Yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları – 1*. YKY Yayınları.
- Saussure, F. D. (1998). *Genel dilbilim dersleri*. (Çev.: Vardar, B.), Multilingual Yayınları.
- Soysal, M. O. (2005). *Edebî San'atlar ve Tanınması*. MEB Yayınları.
- Şirin, M. R. (2018). *Gökyüzü çiçekleri*. Uçan At Yayınları.
- Temizkan, M. & Atasoy, A. (2014). Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye türündeki metinlerin üst yapı açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3 (3), 210-237. <https://doi.org/10.7884/teke.333>
- Türkben, T. (2018). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6 (4), 961-986. <https://doi.org/10.16916/aded.443882>
- Yalçın, A. - Aytaş, G. (2012). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yaylagül, Ö. (2015). *Göstergebilim ve dilbilim*. Hece Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2021). *Uygulamalı metin bilgisi*. Pegem Akademi Yayınları.
- Yılmaz, E. & Jahiç, N. (2008). "Vire" hikâyesi üzerine metindilbilimsel bir inceleme. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 30-41.
- Yılmaz, Ö. (2012). *11. Sınıf öğrencilerine ait öyküleyici metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.